

FINANŠU INSTRUMENTU VEIDU UN TIEM PIEMĪTOŠO RISKU APRAKSTS

IEVADS

Šis dokuments ir paredzēts Luminor Bank AS Latvijas filiāles (turpmāk tekstā — „**Banka**”) klientiem vai potenciālajiem klientiem (turpmāk tekstā — „**Klienti**”) Direktīvas 2014/65/ES par finanšu instrumentu tirgiem (turpmāk tekstā — „**MIFID II**”) un Komisijas Deleģētās regulas (ES) 2017/565 izpratnē.

Saskaņā ar normatīvo aktu prasībām un lai palīdzētu Klientam pieņemt pārdomātus ieguldījumu lēmumus, Banka šajā dokumentā sniedz vispārīgu aprakstu par finanšu instrumentu veidiem un tiem raksturīgajiem riskiem. Konkrētam finanšu instrumentam var būt arī citi apstākļi un riska faktori, kas raksturīgi tikai šādam instrumentam.

Šis apraksts ir izveidots ar mērķi pietiekami detalizēti izskaidrot konkrētā instrumenta veida būtību, kā arī finanšu instrumenta darbību un ienesīgumu dažādos tirgus apstākļos, tostarp gan labvēlīgos, gan nelabvēlīgos apstākļos, kā arī šim konkrētajam instrumenta veidam raksturīgos riskus.

Klientam būtu ieteicams iepazīties ar šo aprakstu pirms ieguldījumu lēmuma pieņemšanas. Šis dokuments nav uzskatāms par ieguldījumu rekomendāciju (vai jebkāda cita veida ieteikumu), kā arī nav paredzēts kā personīga rekomendācija līdzekļu ieguldīšanai finanšu instrumentos. Pirms ieguldījumu lēmuma pieņemšanas Klientam būtu jāapsver, vai šāds ieguldījums būs viņam piemērots, ņemot vērā viņa zināšanas un pieredzi ar finanšu instrumentu tirgu, finansiālo stāvokli un ieguldījumu mērķus, un vajadzības gadījumā jālūdz atbilstošs profesionālais padoms.

1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

Ieguldītāja galvenais mērķis ir gūt peļņu no saviem ieguldījumiem vai ierobežot risku ar riska ierobežošanas darījumiem. Tomēr jebkurš ieguldījums ir riskants. Līdz ar to ieguldījums var nedot gaidīto peļņu vai pat radīt zaudējumus. Parasti pastāv tieša saistība starp gaidāmās peļņas summu un riska apmēru, proti, jo augstāks ieguldījumu ienesīgums ir gaidāms, jo lielāks ir risks ciest zaudējumus. Dažādiem finanšu instrumentiem ir raksturīgi dažādi riski. Viens no zaudējumu riska ierobežošanas paņēmieniem ir ieguldīt vairākos finanšu instrumentos, nevis tikai vienā, vai arī vairākos līdzīgos finanšu instrumentos. Tādējādi var vienmērīgi sadalīt risku un izvairīties no vienlaicīgas nelabvēlīgas ietekmes uz visiem finanšu instrumentiem.

Klients personīgi ir atbildīgs par lēmumu ieguldīt sevis izvēlētajā finanšu instrumentā. Klientam regulāri jākontrolē savu ieguldījumu statuss neatkarīgi no tā, vai viņš ir saņēmis ieguldījumu rekomendāciju par konkrēto ieguldījumu. Klientam jāizmanto visa pieejamā informācija, lai kontrolētu cenu izmaiņas un sekotu līdzīgu savu ieguldījumu vērtībai, tostarp Bankas vai citu informācijas sniedzēju nodrošinātie dati (piemēram, tirdzniecības sistēmas, Reuters, Bloomberg un citi informācijas avoti) vai tie dati, ko Klients pats personīgi ir ieguvis.

Ievērojiet, ka dotais risku saraksts nav visaptverošs un ietver tikai svarīgākos riskus, taču darījumu gaitā Klientam var rasties arī citi riski.

2. VISPĀRĪGA INFORMĀCIJA PAR FINANŠU INSTRUMENTIEM UN RISKIEM

2.1. Dažādu risku veidu definīcijas

Klientam jāņem vērā šādi svarīgākie un izplatītākie riski:

- **cenu risks** — attiecīgā finanšu instrumenta cenu izmaiņu iespējamība un nozīmīgums;
- **tirgus risks** — saukts arī par „sistemātisko risku”, ir iespējamība ciest zaudējumus tādu faktoru dēļ, kas ietekmē attiecīgo finanšu tirgu vispārējo ienesīgumu;
- **likviditātes risks** — risks, ka noteiktus finanšu instrumentus nevar iegādāties vai pārdot, neuzņemoties būtiskas papildu izmaksas sakarā ar nepietiekamu likviditāti tirgū. Finanšu instrumenta likviditāti var mērit kā starpību starp piedāvājuma un pieprasījuma cenu;
- **valūtas risks** — risks, ka ieguldītājs var ciest zaudējumus, ja ieguldījumi finanšu instrumentos ir veikti ārvalstu valūtās. Klientam jāapzinās, ka ieguldījumu vērtība var kristies valūtas kursu nelabvēlīgu svārstību rezultātā;
- **procentu likmju risks** — risks, ka Klients cietīs zaudējumus procentu likmju svārstību dēļ;
- **informācijas risks** — risks, ka Klients cietīs zaudējumus tādēļ, ka brīdī, kad tiek pieņemts lēmums par ieguldījumiem noteiktos finanšu instrumentos, nav pieejama pilnīga informācija par emitentu vai arī informācija ir kļūdaina;
- **darījuma partnera kredītrisks** — risks, ka Klients var ciest zaudējumus, ja darījuma partneris, kuram ir kredītsaistības pret Klientu vai Banku, kas darbojas Klienta vārdā, nespēj pildīt savas saistības;
- **valsts kredītrisks** — risks ciest zaudējumus, ja konkrētajā valstī rodas nelabvēlīgi notikumi, kas var negatīvi ietekmēt emitentu, kas darbojas tajā valstī, un attiecīgi samazināt šāda emitenta emitēto finanšu instrumentu vērtību un/vai emitenta spēju pildīt savas saistības;
- **tiesiskā regulējuma risks** — risks, ka Klientam var rasties papildu izdevumi vai tas var ciest zaudējumus sakarā ar nelabvēlīgiem ierobežojumiem vai pienākumiem, kas rodas pēc finanšu instrumentu iegādes sakarā ar izmaiņām kompetentu iestāžu izdotajos tiesību aktos, normatīvajos noteikumos vai vadlīnijās, kā arī tiesu lēmumiem;
- **produkta specifiskie riski** — aprakstīti tālāk tekstā katrai aktīvu kategorijai.

3. VĒRTSPAPĪRI

3.1. Akcijas

Vispārīgs apraksts

Paredzēts privātajiem klientiem un profesionāļiem

Akcijas (kapitāla vērtspapīri) ir īpašumtiesību daļas uzņēmumos. Ja uzņēmums, kurš ir emitējis akcijas (t.i. emitents), gūst peļņu, šo peļņu var sadalīt akcionāriem dividenžu veidā. Akcijas var arī dot balsstiesības akcionāru pilnsapulcēs. Ieguldītāja risks, iegādājoties akciju, ir attiecība starp ieguldītāja samaksāto cenu un šādas cenas turpmāko virzību. Nākotnē cena var palielināties vai samazināties. Teorētiski akciju cena var nokristies tikai līdz nullei, bet pieaugums nav ierobežots.

Kapitāla vērtspapīru cenas ir svārstīgas, tās var ietekmēt daudzi dažādi mikrovides un makrovides faktori, piemēram, ekonomiskās, politiskās, tirgus un ar emitentu saistītas izmaiņas. Šādas izmaiņas var nelabvēlīgi ietekmēt akciju cenu, kas var pieaugt un nokristies neatkarīgi no uzņēmuma snieguma. Turklāt dažādas nozares, finanšu tirgi un vērtspapīri var reaģēt dažādi uz šādām izmaiņām.

Bez tam nav nekādu garantiju, ka uzņēmumi, kuri iepriekš ir maksājuši dividendes, turpinās tās maksāt vai maksās tādā pašā apmērā arī turpmāk. Dividenžu maksājumu samazinājums vai pārtraukšana var negatīvi ietekmēt akciju cenu.

Darbība un ienesīgums dažādos tirgus apstākļos

Tirgus apstākļi		Cena
Emitenta ekonomiskās (ar uzņēmumu saistītās) situācijas attīstība*	Pozitīva	↗
	Negatīva	↘
Tirgus prognozes par uzņēmuma/nozares/ekonomikas turpmāko attīstību kopumā*	Pozitīvas	↗
	Negatīvas	↘
Akciju tirgus vispārējā attīstība*	Pozitīva	↗
	Negatīva	↘
Politiskie un psiholoģiskie faktori*	Pozitīvi	↗
	Negatīvi	↘

*pieņemot, ka pārējie tirgus apstākļi paliek nemainīgi un tirgū nav nekāda veida spriedzes

Vispārīgie riski

- **Cenu risks**
- **Tirgus risks**
- **Likviditātes risks**
- **Valūtas risks**
- **Procentu likmju risks**
- **Darījuma partnera kredītrisks**

Sīkāku informāciju skatīt 2.1. punktā „Dažādu risku veidu definīcijas”

Produkta specifiskie riski

Sabiedrisko attiecību risks — risks, ka masu medijos vai sociālajos kanālos publicētās nelabvēlīgās ziņas negatīvi ietekmēs attiecīgo uzņēmumu vai nozari.

Uzņēmuma izmantoto resursu cenu risks — risks, ka uzņēmuma izmantoto resursu (piemēram, preču, darbaspēka, elektroenerģijas) cenu izmaiņas negatīvi ietekmēs attiecīgā uzņēmuma uzņēmējdarbību.

Reitinga risks — risks, ka izmainīsies attiecīgā uzņēmuma kredītreitings un pieaugs finansēšanas izmaksas.

Valsts risks — valsts risks ir vairāku risku kopums: politiskais risks, valūtas kursu režīma risks, ekonomiskais risks, valdības darbības (bezdarbības) risks.

Cenas svārstīgums — tirgū darbojas daudz dažādu uzņēmumu un cenas svārstīgums ir atkarīgs no uzņēmuma darbības nozares, likviditātes, tirgus apstākļiem un citiem faktoriem. Piemēram, biotehnoloģijas nozare parasti ir saistīta ar to, cik sekmīga vai nesekmīga ir jaunu zāļu izstrāde, līdz ar to no šiem panākumiem atkarīgā akciju cena būtiski pieaugs vai nokritīsies. Tajā pašā laikā plaša patēriņa preču nozares uzņēmumiem parasti ir zemāks cenas svārstīguma risks.

Atsavināšanas metodes — iegādātās akcijas var pārdot biržās, kurās tās ir kotētas. Attiecīgās tirdzniecības vietas var apturēt vai pārtraukt tirdzniecību ar attiecīgajām akcijām. Tāpat var rasties grūtības pārdot nelikvīdas akcijas (kad tirgū nav pircēju un/vai pārdevēju).

3.2. Obligācijas

Vispārīgs apraksts

Paredzēts privātajiem klientiem un profesionāļiem

Obligācija ir parāda vērtspapīrs, kas nav kapitāla vērtspapīrs, pēc kura emitēšanas emitents (uzņēmums, valdība vai cita emitējošā iestāde) kļūst par obligāciju turētāja parādnieku. Pastāv daudzi obligāciju veidi un tālāk dotais uzskaitījums nav visaptverošs, taču tas izskaidro attiecīgo obligāciju veidu raksturlielumus vai īpašības.

Fiksētā procentu ienākuma obligāciju turētājiem maksā regulārus fiksētus procentus, ko sauc par kuponiem, un obligāciju dzēšanas brīdī tiem izmaksā obligāciju nominālo vērtību.

Mainīgā procentu ienākuma obligāciju turētājiem maksā regulārus procentus, kas ir atkarīgi no citām atsauces likmēm, piemēram, indeksa. Obligāciju dzēšanas brīdī obligāciju turētājam izmaksā obligāciju nominālo vērtību.

Bez kuponu (diskonta) obligācijas ir līdztīgas fiksētās procentu likmes obligācijām, taču tās emitē ar diskontu attiecībā pret to nominālvērtību un par tām nemaksā procentu ienākumu. Šīs obligācijas tiek dzēstas par nominālvērtību. Ieguldītājs nopelna procentu ienākumu kā starpību starp obligācijas emisijas cenu un tās nominālvērtību.

Konvertējamās obligācijas ir obligācijas, ko noteiktos apstākļos var pārvērst par uzņēmuma kapitāla daļām.

Atsaucamās obligācijas ir obligācijas, kuras emitents var izpirkt (atsaukt) no obligāciju turētāja pēc emitenta ieskatiem. Parasti atsaucamajām obligācijām ir lielāks ienesīgums sakarā ar to, ka tām pastāv risks tikt izpirktām pirms to dzēšanas termiņa.

Darbība un ienesīgums dažādos tirgus apstākļos

	<i>Tirgus procentu likme*</i>		<i>Emitenta kredītreitings*</i>	
	<i>Palielinās</i>	<i>Samazinās</i>	<i>Uzlabojas</i>	<i>Pasliktinās</i>
	<i>Ienesīgums</i>			
<i>Fiksētā procentu ienākuma obligāciju cena</i>	↘	↗	↗	↘
<i>Mainīgā procentu ienākuma obligāciju ("floaters" – obligācijas ar mainīgu likmi) cena</i>	↗	↗	↗	↘
<i>Bez kuponu obligāciju cena</i>	↘	↗	↗	↘
<i>Konvertējamo obligāciju cena</i>	↘	↗	↗	↘
<i>Atsaucamo obligāciju cena</i>	↘	↗	↗	↘

*pieņemot, ka pārējie tirgus apstākļi paliek nemainīgi un tirgū nav nekāda veida spriedzes

Vispārīgie riski

- **Cenu risks**
- **Tirgus risks**
- **Likviditātes risks**
- **Valūtas risks**
- **Procentu likmju risks**
- **Darījuma partnera kredītrisks**

Sīkāku informāciju skatīt 2.1. punktā „Dažādu risku veidu definīcijas”

Produkta specifiskie riski

Procentu likmju risks — ja procentu likme tirgū paaugstinās, obligācijas cena samazinās un otrādi.

Reinvestēšanas risks — risks, ka pēc obligāciju izpirkšanas ieguldītājam būs atkārtoti jāiegulda iegūtie līdzekļi par zemāku procentu likmi, tādējādi saņemot zemāku peļņu no kapitāla ieguldījumiem. Parasti tas notiek tajās situācijās, kad pēc kāda laika procentu likmes samazinās un/vai emitents izmanto savas tiesības izpirkt atsaucamo obligāciju.

Inflācijas risks — palielinoties inflācijai, samazināsies ieguldītāja pirktspēja un var tikt sasniegts negatīvs peļņas rādītājs, ņemot vērā inflāciju.

Kredītrisks — emitents ir atbildīgs par procentu samaksu un obligāciju dzēšanu. Obligāciju izplatītāji nav atbildīgi par emitentu saistībām, līdz ar to ieguldītājiem ir jāuzņemas risks, ka emitents var nespēt dzēst obligācijas un/vai samaksāt procentus. Bieži vien emitenti finansē obligāciju dzēšanu, aizņemoties papildu naudas līdzekļus kapitāla tirgos. Ja pasliktinās tirgus apstākļi (piemēram, ja samazinās pieprasījums pēc parāda vērtspapīriem vai palielinās procentu likme), emitentam var rasties grūtības (vai kļūt neiespējami) aizņemties papildus naudas līdzekļus, kā rezultātā obligācijas var palikt nedzēstas.

Reitinga risks — ja obligāciju emitenta reitings pazeminās, naudas aizņemšanās var izmaksāt daudz dārgāk un tas, savukārt, var negatīvi ietekmēt emitenta spēju atmaksāt savus parādus visiem esošajiem obligāciju turētājiem.

Likviditātes risks — zemas apgrozības (nelikvīdo) obligāciju cena var mainīties ārkārtīgi ātri un

radikāli. Ja obligācijai ir ilgāks dzēšanas periods un/vai augstāks ienesīgums, tās cena var būt daudz svārstīgāka salīdzinājumā ar citām obligācijām. Ja obligācijas izplata un/vai tirgo tikai viens starpnieks, var rasties grūtības (vai kļūt neiespējami) pārdot obligācijas tirgū, ja šis starpnieks pārtrauc tirgoties ar šādām obligācijām. Jāpiebilst, ka, pat ja obligācijas tiek kotētas un/vai tirgotas biržā, tas negarantē šādu obligāciju likviditāti.

Cenas svārstīgums — obligācijām ar zemāku likviditāti vai sliktāku kredītreitingu ir augstāks cenas svārstīguma risks.

Atsavināšanas metodes — obligācijas parasti tiek tirgotas ārpus biržas tirgiem (*OTC – over-the-counter*). Parastos tirgus apstākļos obligāciju drīkst pārdot pirms tās dzēšanas termiņa. Obligāciju pārdošanas brīdī ienesīgums var būt augstāks vai zemāks nekā ienesīgums to iegādes brīdī. Tāpat ienesīgums var būt arī negatīvs. Tā kā obligācijas tiek tirgotas ārpus biržas tirgiem (*OTC*), negatīvu tirgus attīstības tendenču vai zemas likviditātes dēļ var būt sarežģīti atrast obligāciju pircējus.

Ierobežojumi saistībā ar pieejamo tirgu — tā kā obligācijas tiek tirgotas ārpus biržas tirgiem (*OTC*), negatīvu tirgus attīstības tendenču vai nelikviditātes dēļ var būt sarežģīti atrast obligāciju pircējus.

Pienākumi un saistības — parasti ieguldītājs, kurš iegādājas obligāciju, neuzņemas nekādus papildu finanšu pienākumus un citas papildu saistības, tostarp iespējamās saistības, kā tikai vienīgi obligācijas iegādes izmaksas.

3.3. Ieguldījumu fondi

3.3.1. Kopiegunājumu fondi

Vispārīgs apraksts

Paredzēts privātajiem klientiem un profesionājiem

Kopiegunājumu fondi ir kolektīvo ieguldījumu shēmas, kurās apvieno vairāku ieguldītāju naudas līdzekļus, lai ieguldītu dažādos finanšu instrumentos, piemēram, akcijās, obligācijās, citos kopiegunājumu fondos, atvasinātajos finanšu instrumentos u.c. Kopiegunājumu fondus uztur fondu pārvaldnieki, kuri iegulda fondu kapitālu un mēģina panākt kapitāla pieaugumu un/vai ienākumu fonda ieguldītājiem. Kopiegunājumu fonda portfelis tiek strukturēts un uzturēts tā, lai tas atbilstu fonda prospektā norādītajiem mērķiem. Kopiegunājumu fonda ienesīgumu tieši ietekmē tajā turēto finanšu instrumentu ienesīgums. Kopiegunājumu fonda spēja sasniegt tā ieguldījumu mērķi ir saistīta ar pārvaldnieka spēju izvēlēties fondam ienesīgu instrumentu portfeli.

Darbība un ienesīgums dažādos tirgus apstākļos

Tirgus apstākļi		Cena
Fonda portfeļa vērtība*	Pozitīva	↗
	Negatīva	↘
Tirgus prognozes par uzņēmuma/nozares/ekonomikas, kurā fonds ir ieguldījis līdzekļus, turpmāko attīstību kopumā*	Pozitīvas	↗
	Negatīvas	↘

*pieņemot, ka pārējie tirgus apstākļi paliek nemainīgi un tirgū nav nekāda veida spriedzes

Vispārīgie riski

- **Cenu risks**
- **Tirgus risks**
- **Likviditātes risks**
- **Valūtas risks**
- **Procentu likmju risks**
- **Darījuma partnera kredītrisks**

Sīkāku informāciju skatīt 2.1. punktā „Dažādu risku veidu definīcijas”

Produkta specifiskie riski

Fonda stratēģijas risks — dažādiem fondiem ir dažādas ieguldīšanas stratēģijas, sākot no pilnīgi

konservatīvām, kur ieguldījumi tiek veikti tikai garantēta ienesīguma finanšu instrumentos, līdz pat agresīvām stratēģijām, kur ieguldījumi tiek veikti jaunattīstības valstu un strauji augošu ekonomiku valstu uzņēmumu akcijās, atvasinātajos instrumentos vai precēs. Jo agresīvāka ir fonda ieguldījumu stratēģija, jo lielāks ir risks ciest zaudējumus tirgus svārstību dēļ.

Fonda pārvaldnieka kompetences risks — fondi ar vienādu ieguldījumu stratēģiju var sasniegt dažādus ieguldījumu rezultātus atkarībā no to pārvaldnieku atšķirīgās pieredzes un kompetences. Parasti ir grūti prognozēt rezultātus tiem fondiem, ko pārvalda mazāk pieredzējuši pārvaldnieki, līdz ar to zaudējumu risks ir lielāks tajā gadījumā, ja ieguldījumi tiek veikti fondos, ko pārvalda šādi pārvaldnieki, un jo īpaši nestabila tirgus apstākļos.

Likviditātes risks slēgta tipa ieguldījumu fondiem — tā kā ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām var būt noteikts ierobežojums izpirkt fonda sertifikātus no ieguldītāja, var rasties grūtības pārdot fonda sertifikātus otrreizējā tirgū pirms to dzēšanas termiņa.

Fonda pārvaldnieka risks — dažādu iemeslu dēļ fonda pārvaldes struktūra var pieņemt lēmumu par fonda likvidēšanu vai būtiski izmainīt fonda noteikumus. Šādiem lēmumiem vai izmaiņām var būt būtiska negatīva ietekme uz ieguldītāju.

Cenas svārstīgums — tā kā mērķtirgi ir ļoti atšķirīgi, arī cenu svārstīgums attiecīgajiem ieguldījumu fondiem var būt atšķirīgs. Atkarībā no mērķtirgus, cenas svārstīguma diapazons var būt nenozīmīgs vai ļoti liels.

Atsavināšanas metodes — ieguldījumu fondu sertifikātus var pārdot atpakaļ tikai ieguldījumu pārvaldes sabiedrībai. Ieguldījuma galīgais rezultāts ir galvenokārt atkarīgs no fonda ieguldījumu panākumiem — ja to vērtība pieaug, attiecīgi pieaugs arī fonda sertifikātu vērtība. Taču, ja fonda ieguldījumu vērtība krītas, samazināsies arī šāda fonda un tajā turēto aktīvu vērtība, kā rezultātā ieguldītājs cieš zaudējumus.

3.3.2. Alternatīvie fondi

Vispārīgs apraksts

Paredzēts privātajiem klientiem un profesionāļiem

Alternatīvo ieguldījumu fondi ir kolektīvo ieguldījumu shēmas, kurās apvieno vairāku ieguldītāju naudas līdzekļus, lai ieguldītu tos netradicionālos aktīvos. Vairums alternatīvo ieguldījumu fondu pieder institucionālajiem ieguldītājiem vai licencētām, finansiāli nodrošinātām privātpersonām, jo šādiem ieguldījumiem ir ļoti sarežģīts raksturs un ierobežots normatīvais regulējums. Alternatīvie ieguldījumi ietver privātā kapitāla fondus, riska ieguldījumu fondus, pārvaldītos nākotnes līgumus, nekustamo īpašumu, preces un atvasināto finanšu instrumentu līgumus.

Darbība un ienesīgums dažādos tirgus apstākļos

Tirgus apstākļi		Cena
Fonda portfeļa vērtība*	Pozitīva	↗
	Negatīva	↘
Tirgus prognozes par uzņēmuma/nozares/ekonomikas, kurā fonds ir ieguldījis līdzekļus, turpmāko attīstību kopumā*	Pozitīvas	↗
	Negatīvas	↘

*pieņemot, ka pārējie tirgus apstākļi paliek nemainīgi un tirgū nav nekāda veida spriedzes

Vispārīgie riski

- **Cenu risks**
- **Tirgus risks**
- **Likviditātes risks**
- **Valūtas risks**
- **Procentu likmju risks**
- **Darījuma partnera kredītrisks**

Sīkāku informāciju skatīt 2.1. punktā „Dažādu risku veidu definīcijas”

Produkta specifiskie riski

Darījuma partnera risks — dažādu iemeslu dēļ fonda pārvaldes struktūra var pieņemt lēmumu par fonda priekšlaicīgu likvidēšanu vai būtiski izmainīt fonda noteikumus. Šādiem lēmumiem vai izmaiņām var būt būtiska negatīva ietekme uz ieguldītāju.

Fonda stratēģijas risks — papildus parastajiem tirgus un ieguldījumu riskiem, kas saistās ar tradicionālajiem ieguldījumu fondiem, alternatīvo ieguldījumu fondiem var rasties vēl citi riski sakarā ar to, ka tie izmanto salīdzinoši sarežģītas ieguldījumu un tirdzniecības stratēģijas. Atkarībā no izmantotās stratēģijas šādi iespējamie riski ietver atvasināto instrumentu un aizņemtā kapitāla izmantošanu, nākotnes līgumus, īso pārdošanu, mijmaiņas darījumus vai citus instrumentus, kuri var būt nelikvidi. Daži fondi izmanto sarežģītus atvasinātos instrumentus, kuri ir saprotami tikai cilvēkiem ar ļoti lielu pieredzi finanšu jomā.

Fonda pārvaldnieka kompetences risks — fondi ar vienādu ieguldījumu stratēģiju var sasniegt dažādus ieguldījumu rezultātus atkarībā no to pārvaldnieku atšķirīgās pieredzes un kompetences. Parasti ir grūti prognozēt rezultātus tiem fondiem, ko pārvalda mazāk pieredzējuši pārvaldnieki, līdz ar to zaudējumu risks ir lielāks tajā gadījumā, ja ieguldījumi tiek veikti fondos, ko pārvalda šādi pārvaldnieki, un jo īpaši nestabila tirgus apstākļos.

Likviditātes risks slēgta tipa ieguldījumu fondiem — tā kā ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām var būt noteikts ierobežojums izpirkt fonda sertifikātus/akcijas no ieguldītāja, var rasties grūtības pārdot fonda sertifikātus/akcijas otrreizējā tirgū pirms to dzēšanas termiņa.

Cenas svārstīgums — tā kā mērķtirgi ir ļoti atšķirīgi, arī cenu svārstīgums attiecīgajiem alternatīvo ieguldījumu fondiem var būt atšķirīgs. Turklāt cenas svārstīgumu var būt grūti izmērīt sakarā ar zemo likviditāti un tamlīdzīgiem fondam specifiskiem faktoriem.

Atsavināšanas metodes — šāda veida fondi parasti ir tā saucamie slēgta tipa ieguldījumu fondi, kas nozīmē, ka visreālākā atsavināšanas metode ir fonda sertifikātu/akciju izpiršana fonda slēgšanas brīdī vai to daļēja izpiršana fonda dzīves cikla laikā, ja fondā parādās lieki skaidras naudas līdzekļi (piemēram, no fonda aktīvu pārdošanas). Atkarībā no apstākļiem var būt iespējama arī sertifikātu pārdošana atpakaļ ieguldījumu pārvaldes sabiedrībai vai kādam citam ieguldītājam. Taču likviditātes risks parasti ir diezgan augsts un spēja faktiski atgūt savus ieguldījumus var būt atkarīga no apstākļiem. Ieguldījuma galīgais rezultāts ir galvenokārt atkarīgs no fonda ieguldījumu panākumiem — ja to vērtība pieaug, attiecīgi pieaugs arī fonda aktīvu vērtība. Taču, ja fonda ieguldījumu vērtība krītas, samazināsies arī šāda fonda un tajā turēto aktīvu vērtība, kā rezultātā ieguldītājs cieš zaudējumus.

Pienākumi un saistības — var ietvert pienākumu papildināt kapitāla summu (*capital call*) vai kādas citas īpaši specifiskas saistības. Šajā gadījumā ļoti ieteicams veikt rūpīgu padziļināto izpēti.

3.4. Strukturētie finanšu instrumenti

3.4.1. Indeksam piesaistītās obligācijas

Vispārīgs apraksts

Paredzēts privātajiem klientiem un profesionāļiem

Indeksam piesaistīta obligācija ir obligācija, kuras periodiskie maksājumi ir piesaistīti kādam tirgus indeksam vai indeksu grozam un ļauj ieguldītājam uzņemties ar šādu tirgus indeksu saistīto risku. Piemēram, ja indeksa rādītāji ir labi, ieguldītājs saņem lielus periodiskus maksājumus, taču slihta indeksa ienesīguma gadījumā ieguldītājs nesaņem periodiskus maksājumus un atsevišķos gadījumos var pat zaudēt daļu vai visu sākotnējā ieguldījuma summu.

Indeksam piesaistītām obligācijām var būt kapitāla aizsardzības iespēja, kas nozīmē, ka ieguldītāja zaudējumi nevar pārsniegt noteiktu procentuālo summu (atbilstoši obligācijas noteikumiem un nosacījumiem).

Darbība un ienesīgums dažādos tirgus apstākļos

Tirgus apstākļi		Cena
Emitenta ekonomiskās (ar uzņēmumu saistītās) situācijas attīstība*	Pozitīva	↗
	Negatīva	↘
Bāzes aktīva iespējas līguma vērtība*	Pozitīva	↗
	Negatīva	↘

*pieņemot, ka pārējie tirgus apstākļi paliek nemainīgi un tirgū nav nekāda veida spriedzes

Produkta specifiskie riski

Ar emitentu saistītais risks — ja emitents kļūst maksātnespējīgs vai kā citādi pārtrauc savu darbību, ieguldītājs var nesaņemt atpakaļ savus ieguldītos naudas līdzekļus, un šajā situācijā nebūs spēkā arī pamataizsardzība, kas nosaka nominālvērtības atgūšanu.

Ar vērtību saistītais risks — strukturētās obligācijas ir sarežģīti ieguldījumu produkti un tās ir pakļautas ieguldījumu riskiem, taču ar vērtību saistītais risks attiecas tikai tādos gadījumos, kad ieguldījums tiek turēts līdz termiņa beigām. Obligāciju vērtība var ievērojami svārstīties laikā starp to emisiju un dzēšanas termiņu, kā arī ir atkarīga no saistītā iespēju līguma vērtības izmaiņām.

Likviditātes risks — strukturētās obligācijas ir paredzēts turēt līdz to dzēšanas termiņa beigām. Strukturētajām obligācijām var nebūt izveidots to tirdzniecības tirgus vai arī tirgus var nebūt likvids. Tādēļ ieguldītājiem jāapzinās, ka tie var nespēt pārdot savas obligācijas vai arī cenas var nebūt labvēlīgas, tā kā indeksam piesaistītajām obligācijām parasti nav attīstīts sekundārais tirgus.

Reitinga risks — risks, ka emitenta uzņēmuma kredītreitings izmainīsies un pieaugs finansēšanas izmaksas.

Cenas svārstīgums — atkarīgs no bāzes aktīva iespēju līguma vērtības izmaiņām atbilstoši līguma nosacījumiem.

Atsavināšanas metodes — šo instrumentu ir paredzēts turēt līdz tā dzēšanas termiņa beigām. Atkarībā no emitenta var pastāvēt iespēja to pārdot sekundārajā tirgū.

Ierobežojumi saistībā ar pieejamo tirgu — parasti nav izveidots tirgus vai arī tas ir nelikvids. Iespēja veikt tirdzniecības darījumus otrreizējā tirgū ir atkarīga no emitenta radītajām iespējām.

3.5. Biržā tirgojamie produkti

3.5.1. Biržā tirgojamie fondi (ETF)

Vispārīgs apraksts

Paredzēts privātajiem klientiem un profesionāļiem

Biržā tirgojamie fondi (ETF) ir kolektīvo ieguldījumu shēmas, kas tiek tirgotas biržās. ETF pārvalda profesionālas ieguldījumu pārvaldes sabiedrības. Ar ETF var tirgoties visas dienas garumā, un tos var pirkt un pārdot tāpat kā parastās akcijas attiecīgās biržas parastajā darba laikā.

Darbība un ienesīgums dažādos tirgus apstākļos

Tirgus apstākļi		Cena
Fonda portfeļa vērtība*	Pozitīva	↗
	Negatīva	↘
Tirgus prognozes par uzņēmuma/nozares/ekonomikas, kurā fonds ir ieguldījis līdzekļus, turpmāko attīstību kopumā*	Pozitīvas	↗
	Negatīvas	↘
Tirgus prognozes par fonda ienesīgumu*	Pozitīvas	↗
	Negatīvas	↘
Politiskie un psiholoģiskie faktori*	Pozitīvi	↗
	Negatīvi	↘

*pieņemot, ka pārējie tirgus apstākļi paliek nemainīgi un tirgū nav nekāda veida spriedzes

Sīkāku informāciju skatīt 2.1. punktā „Dažādu risku veidu definīcijas”

Vispārīgie riski

- **Cenu risks**
- **Tirgus risks**
- **Likviditātes risks**
- **Valūtas risks**
- **Procentu likmju risks**

Produkta specifiskie riski

Bāzes aktīva risks — ETF ir dažādas portfeļa izveides un ieguldījumu stratēģijas, sākot no vienkāršas indeksa piesaistes līdz daudz sarežģītākiem riska darījumiem, piemēram, ieguldījumi precēs, izmantojot aizņemtus līdzekļus. Ļoti svarīgi, lai ieguldītājs iepazītos ar ETF prospektu un izprastu riskus pirms jebkura darījuma noslēgšanas.

Likvidācijas risks — ja ieguldījumu pārvaldes sabiedrība nolemj, ka konkrētais ETF nedod nekādu atdevi vai neģenerē pietiekami lielus procentus ieguldītājiem, šādu ETF var likvidēt. Šādā gadījumā ieguldītājs saņem naudas summu, kas ekvivalenta fonda aktīvu vērtībai likvidācijas brīdī (tā var nebūt galīgā noslēguma cena pēdējā tirdzniecības dienā), proporcionāli ieguldītāja turēto sertifikātu skaitam šajā fondā.

Cenas svārstīgums — tā kā bāzes aktīvu tirgi ir ļoti atšķirīgi, arī cenu svārstīgums attiecīgajiem ETF var būt atšķirīgs. Atkarībā no bāzes aktīva instrumenta, cenas svārstīguma diapazons var būt nenozīmīgs vai ļoti liels.

Atsavināšanas metodes — ETF var pārdot atklātā biržā tāpat kā parastās akcijas. Ja cena kopš to iegādes brīža ir kritusies, ieguldītājs cieš zaudējumus. Taču, ja cena būs augstāka nekā iegādes cena, ieguldītājs iegūs peļņu.

Pienākumi un saistības — parasti ieguldītājs, kurš iegādājas ETF fonda daļu, neuzņemas nekādus papildu finanšu pienākumus un citas papildu saistības, tostarp iespējamās saistības, kā tikai vienīgi iegādes izmaksas un pārvaldības maksu.

3.5.2. Biržā tirgojamās parādzīmes (ETN)

Vispārīgs apraksts

Paredzēts privātajiem klientiem un profesionāļiem

Biržā tirgojama parādzīme (ETN) ir nenodrošināta un nesubordinēta parāda vērtspapīra veids, kas balstīts uz bāzes aktīva vai bāzes aktīvu groza ienesīgumu, taču kuram netiek veikti periodiski kuponu maksājumi. Līdzīgi kā biržā tirgojamos fondus (ETF), arī ETN tirgo biržās. Atšķirībā no ETF, ETN nav reāla ieguldījumu portfeļa, līdz ar to nekādi aktīvi netiek pirkti vai pārdoti. ETN ir vienkārši emitenta apsolījums samaksāt ieguldītājam peļņu no ieguldījuma, kas atspoguļo konkrētā bāzes aktīva vai bāzes aktīvu groza ienesīgumu.

Darbība un ienesīgums dažādos tirgus apstākļos

Tirgus apstākļi		Cena
Bāzes aktīva vai bāzes aktīvu groza vērtība*	Pozitīva	↗
	Negatīva	↘
Emitenta kredītreitings*	Uzlabojas	↗
	Pasliktinās	↘

*pieņemot, ka pārējie tirgus apstākļi paliek nemainīgi un tirgū nav nekāda veida spriedzes

Vispārīgie riski

Sīkāku informāciju skatīt 2.1. punktā „Dažādu risku veidu definīcijas”

- **Cenu risks**
- **Tirgus risks**
- **Likviditātes risks**
- **Valūtas risks**
- **Procentu likmju risks**
- **Darījuma partnera kredītrisks**

Produkta specifiskie riski

Likviditātes risks — ETN parasti ir zemāka likviditāte nekā ETF. Dažu ETN izpirkšana pirms termiņa emitentam ir iespējama tikai par konkrētu minimālo summu.

Emitenta kredītrisks — tā kā ETN ir nenodrošinātas parādsaistības, ko parasti emitē bankas, tad kredītrisks ir galvenais faktors, kas atšķir ETN no ETF.

Cenas svārstīgums — svārstīgums ir atkarīgs no bāzes aktīvu ienesīguma, pieprasījuma pēc ETN sertifikātiem un emitenta kredītriska.

Atsavināšanas metodes — ETN var pārdot atklātā biržā tāpat kā parastās akcijas. Dažu ETN izpirkšana pirms termiņa emitentam ir iespējama tikai par konkrētu minimālo summu.

3.5.3. Biržā tirgojamās preces (ETC)

Vispārīgs apraksts

Paredzēts privātajiem klientiem un profesionāļiem

Biržā tirgojamā prece (ETC) ir riska darījums ar attiecīgajām precēm, piemēram, naftu, zeltu, labību u.c. ETC var būt piesaistīts atsevišķām precēm un/vai preču grozam.

Lai arī ETC darījums ir atkarīgs no preces cenas, patiesībā tās ir parādsaistības, ko sauc par parādzīmi. Apgrīeztās ETC ir daudz sarežģītāki instrumenti, kuru vērtība pieaug, ja preces cena krītas, vai otrādi.

Aizņemtā kapitāla ETC darījumi ir strukturēti tādējādi, ka preču cenu izmaiņas reizina ar konkrētu koeficientu, piemēram, divi vai trīs, kā rezultātā tiek iegūts divreiz vai trīsreiz lielāks rādītājs nekā bāzes preces cenas svārstīgums.

Darbība un ienesīgums dažādos tirgus apstākļos

Tirgus apstākļi		Cena
Bāzes preču vai preču groza vērtība*	Pozitīva	↗
	Negatīva	↘
Emitenta kredītreitings*	Uzlabojas	↗
	Pasliktinās	↘

*pieņemot, ka pārējie tirgus apstākļi paliek nemainīgi un tirgū nav nekāda veida spriedzes

Vispārīgie riski

- **Cenu risks**
- **Tirgus risks**
- **Likviditātes risks**
- **Valūtas risks**
- **Procentu likmju risks**
- **Darījuma partnera kredītrisks**

Sīkāku informāciju skatīt 2.1. punktā „Dažādu risku veidu definīcijas”

Produkta specifiskie riski

Likviditātes risks — ETC parasti ir zemāka likviditāte nekā bāzes precei. Dažu ETC izpirkšana pirms termiņa emitentam ir iespējama tikai par konkrētu minimālo summu.

Emitenta kredītrisks — tā kā ETC var būt kā nenodrošinātas parādsaistības, ko parasti emitē bankas, tad kredītrisks ir galvenais faktors, kas atšķir ETC no ETF.

Cenas svārstīgums — svārstīgums ir atkarīgs no bāzes aktīvu ienesīguma, pieprasījuma pēc ETC sertifikātiem un emitenta kredītspējas.

Atsavināšanas metodes — ETC pozīciju var pārdot biržā tāpat kā parastās akcijas. Dažu ETC izpirkšana pirms termiņa emitentam ir iespējama tikai par konkrētu minimālo summu.

3.6. Atvasinātie finanšu instrumenti

3.6.1. Regulētā tirgū netirgoti ārvalstu valūtas nākotnes darījumi un ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumi

Vispārīgs apraksts

Paredzēts privātajiem klientiem un profesionāļiem

Regulētā tirgū netirgoti ārvalstu valūtas nākotnes darījumi ir vienošanās pirkt vai pārdot valūtu konkrētā datumā nākotnē pēc iepriekšnoteikta valūtas maiņas kursa. Regulētā tirgū netirgotus ārvalstu valūtas nākotnes darījumus sauc arī par valūtas nākotnes darījumiem vai ārpusbiržas ārvalstu valūtas nākotnes darījumiem, un tos tirgo ārpus biržas (*OTC*).

Ārvalstu valūtas mijmaiņas darījums ir vienošanās apmainīt noteiktu vienas valūtas summu pret citu valūtu uz noteiktu periodu. Šajā gadījumā var uzskatīt, ka vienlaicīgi ir noslēgti divi ārvalstu valūtas nākotnes darījumu līgumi, līdz ar to mijmaiņas nosacījumi ir tādi paši kā diviem ārvalstu valūtas nākotnes darījumu līgumiem.

Darbība un ienesīgums dažādos tirgus apstākļos

Tirgus apstākļi		Cena
Ekonomisko notikumu attīstība saistībā ar konkrēto(-ajām) valūtu(-ām)*	Pozitīva	↗
	Negatīva	↘
Tirgus prognozes par attiecīgās(-o) valūtas(-u) turpmāko attīstību*	Pozitīvas	↗
	Negatīvas	↘
Ziņas saistībā ar konkrēto(-ajām) valūtu(-ām)*	Pozitīvas	↗
	Negatīvas	↘
Politiskie un psiholoģiskie faktori*	Pozitīvi	↗
	Negatīvi	↘

*pieņemot, ka pārējie tirgus apstākļi paliek nemainīgi un tirgū nav nekāda veida spriedzes

Vispārīgie riski

- **Cenu risks**
- **Tirgus risks**
- **Likviditātes risks**
- **Valūtas risks**
- **Procentu likmju risks**
- **Darījuma partnera kredītrisks**

Sīkāku informāciju skatīt 2.1. punktā „Dažādu risku veidu definīcijas”

Produkta specifiskie riski

Likviditātes risks — ārvalstu valūtas tirgus tiek uzskatīts par ļoti likvīdu tirgu. Tomēr dažās situācijās (politisku, finansiālu, makroekonomisku faktoru vai citu iemeslu dēļ) var rasties likviditātes risks. Nepastāv nekāda iespēja droši prognozēt cenu virzību tirgus nelikvidajos periodos. Likviditāti arī samazina valsts svētku dienas dažādās valstīs, kā arī sezonālie periodi, kad tirgū samazinās pieprasījums, piemēram, vasaras beigās, Lieldienu un Ziemassvētku brīvdienų laikā.

Darījuma partnera kredītrisks — darījuma partnera risks ir katras līgumslēdzēja puses risks, ka darījumu partneris neizpildīs savas saistības.

Valsts risks — valsts risks ir vairāku risku kopums: politiskais risks, valūtas kursu režīma risks, ekonomiskais risks, valdības darbības (bezdarbības) risks.

Aizņemtā kapitāla risks — aizņemtie līdzekļi palielina no ieguldījumiem iegūstamās peļņas un arī zaudējumu iespējas. Piemēram, 1:10 ieguldījuma proporcija pret aizņemtajiem līdzekļiem var dot desmitkārtīgu peļņu vai zaudējumus salīdzinājumā ar ieguldīto summu. Ieguldot 1000 EUR un pie nosacījuma, ka instrumentam ar 1:10 aizņemto līdzekļu īpatsvaru vērtība pieaug vai krītas par 10%, rezultātā tiks iegūts 100% kapitāla pieaugums vai 100% zaudējums. Līdz ar to pastāv iespēja, ka veiktais ieguldījums būs pielīdzināms nullei. Ja šajā piemērā ieguldījuma vērtība samazinātos par vairāk nekā 10%, mēs zaudētu vēl lielāku summu nekā ieguldīts, tādējādi mums būtu jāmaksā bankai, lai nosegtu zaudējumu summu, kas pārsniedz mūsu ieguldīto kapitālu.

Maržas risks — maržinālā tirdzniecība prasa regulāri sekot līdzi tirgus norisēm un noteikt maržas. Ja klients savlaicīgi nenodrošina atbilstošās maržas summas, banka var aizvērt klienta atvērtās pozīcijas.

Neierobežotu zaudējumu risks — noteiktos tirgus apstākļos klients var ciest zaudējumus un tam būs jāmaksā bankai, lai nosegtu zaudējumu summu, kas ievērojami pārsniedz klienta kapitālu.

Cenas svārstīgums — cenas svārstīgums ārvalstu valūtu tirgū parasti ir ļoti augsts un atkarīgs no valūtu pāra.

Atsavināšanas metodes — ārvalstu valūtas nākotnes darījumu līgumu pozīcijas var slēgt pirms to termiņa, pārdojot tos vai atpērkot no ražotāja.

Pienākumi un saistības — tirgojoties ar atvasinātajiem finanšu instrumentiem, klientam var būt pienākums sniegt saistību izpildes nodrošinājumu (piemēram, drošības naudu). Atkarībā no bāzes aktīvu vērtības izmaiņām klientam var būt arī pienākums palielināt nodrošinājuma vērtību īsā laika periodā pēc šāda pieprasījuma paziņošanas (*margin call* – pieprasījums papildināt tirdzniecības kontu).

Nodrošinājuma prasības — attiecība starp ieguldījuma pozīciju un nodrošinājumu, ar kuru tiek nodrošināta šāda pozīcija. Nepieciešamais nodrošinājums ir atkarīgs no valūtas pāra, un tā diapazons var būt, piemēram, no 1:100 līdz 1:1.

Tirdzniecības piemērs

1. Pieņemsim, ka ES reģistrēts uzņēmums, kas eksportē preces uz ASV un līdz ar to plāno nākotnē gūt ienākumu ASV dolāros, vēlas pasargāt sevi no valūtas kursu svārstību riska. Uzņēmumam pastāv risks, ka ASV dolāra kurss pret eiro kritīsies. Tādēļ uzņēmums pārdod ASV dolārus un pērk eiro nākotnes darījuma veidā par šobrīd noteikto kursu. Šis darījums uzliek abpusēju atbildību, kas nozīmē, ka vienai pusei (uzņēmumam) ir pienākums pārdot iepriekš noteikto ASV dolāru summu pret eiro par iepriekš noteiktu cenu.

Darījuma izmaksas

Banka tirgojas ar ārvalstu valūtas nākotnes darījumiem savā vārdā, pamatojoties uz kotācijas pieprasījumiem (RFQ). Uzņēmums pārdod ASV dolārus un pērk eiro par kotēto cenu, tādēļ nav nekādu papildu izmaksu vai komisijas maksu. Ārvalstu valūtas nākotnes darījumu cenas ir atkarīgas no līguma darbības termiņa, valūtu pāra un darījumu partnera riska.

Iespējamie negatīvie scenāriji

Ārvalstu valūtas nākotnes darījums uzliek abpusēju atbildību, kur vienai pusei (uzņēmumam) ir pienākums pārdot iepriekš noteikto ASV dolāru summu pret eiro par iepriekš noteiktu cenu un nekādi apstākļi neatbrīvo nevienu no pusēm no šīs atbildības. Ja, piemēram, uzņēmums nesaņem ASV dolārus no sava darījumu partnera ASV, tam joprojām ir pienākums pārdot ASV dolārus Bankai (tirgū esošā cena ārvalstu valūtas nākotnes darījuma līguma termiņa beigās var būt ievērojami augstāka vai zemāka nekā sākotnējā nākotnes darījuma līguma cena).

2. Pieņemsim, ka ES reģistrēts uzņēmums, kas importē preces no Apvienotās Karalistes un līdz ar to plāno nākotnē veikt maksājumus sterliņu mārciņās, vēlas pasargāt sevi no valūtas kursu svārstību riska. Uzņēmumam pastāv risks, ka sterliņu mārciņu vērtība pret eiro palielināsies. Tādēļ uzņēmums pērk sterliņu mārciņas un pārdod eiro nākotnes darījuma veidā par šobrīd noteikto kursu. Šis darījums uzliek abpusēju atbildību, kas nozīmē, ka vienai pusei (uzņēmumam) ir pienākums pārdot iepriekš noteikto sterliņu mārciņu summu pret eiro par iepriekš noteiktu cenu.

Darījuma izmaksas

Banka tirgojas ar ārvalstu valūtas nākotnes darījumiem savā vārdā, pamatojoties uz kotācijas pieprasījumiem (RFQ). Uzņēmums pērk sterliņu mārciņas un pārdod eiro par kotēto cenu, tādēļ nav nekādu papildu izmaksu vai komisijas maksu. Ārvalstu valūtas nākotnes darījumu cenas ir atkarīgas no līguma darbības termiņa, valūtu pāra un darījumu partnera riska.

Iespējamie negatīvie scenāriji

Ārvalstu valūtas nākotnes darījums uzliek abpusēju atbildību, kur vienai pusei (uzņēmumam) ir pienākums pārdot iepriekš noteikto sterliņu mārciņu summu pret eiro par iepriekš noteiktu cenu un nekādi apstākļi neatbrīvo nevienu no pusēm no šīs atbildības. Ja, piemēram, uzņēmums pārdomā un neplāno veikt nekādus maksājumus sterliņu mārciņās, tam joprojām ir pienākums pārdot sterliņu mārciņas no Bankas (tirgū esošā cena ārvalstu valūtas nākotnes darījuma līguma termiņa beigās var būt ievērojami augstāka vai zemāka nekā sākotnējā nākotnes darījuma līguma cena).

3.6.2. Ārvalstu valūtas iespējas līgumi

Vispārīgs apraksts

Paredzēts privātajiem klientiem un profesionāļiem

Ārvalstu valūtas iespējas līgums ir vienošanās, kas dod pircējam tiesības (taču neuzliek pienākumu) pārdot vai pārdot valūtu konkrētā datumā nākotnē pēc noteikta valūtas maiņas kursa. Pastāv divu veidu iespējas līgumi – pirkšanas iespējas (*calls*) un pārdošanas iespējas (*puts*) līgumi. Pirkšanas iespējas līguma turētājam ir tiesības pārdot valūtu par noteiktu cenu noteiktā datumā nākotnē. Pārdošanas iespējas līguma turētājam ir tiesības pārdot valūtu par noteiktu cenu noteiktā datumā nākotnē. Komisijas maksa, ko maksā, pērkot iespējas līgumu, sauc par iespējas līguma prēmiju. Lai noslēgtu iespējas līguma darījumu, prēmija ir jāsamaksā iepriekš. Maksimālā summa, ko var zaudēt iespējas līguma pircējs, var būt tikai samaksātās prēmijas apmērā. Savukārt iespējas līguma pārdevēja zaudējumi var būt neierobežoti. Iespējas līgumus tirgo ārpus biržas (*OTC*).

Darbība un ienesīgums dažādos tirgus apstākļos

Tirgus apstākļi		Cena
Ekonomisko notikumu attīstība saistībā ar konkrēto(-ajām) valūtu(-ām)*	Pozitīva	↗
	Negatīva	↘
Tirgus prognozes par attiecīgās(-o) valūtas(-u) turpmāko attīstību*	Pozitīvas	↗
	Negatīvas	↘
Ziņas saistībā ar konkrēto(-ajām) valūtu(-ām)*	Pozitīvas	↗
	Negatīvas	↘
Politiskie un psiholoģiskie faktori*	Pozitīvi	↗
	Negatīvi	↘

*pieņemot, ka pārējie tirgus apstākļi paliek nemainīgi un tirgū nav nekāda veida spriedzes

Vispārīgie riski

Sīkāku informāciju skatīt 2.1. punktā „Dažādu risku veidu definīcijas”

- **Cenu risks**
- **Tirgus risks**
- **Likviditātes risks**
- **Valūtas risks**
- **Procentu likmju risks**
- **Darījuma partnera kredītrisks**

Produkta specifiskie riski

Likviditātes risks — ārvalstu valūtas tirgus tiek uzskatīts par ļoti likvidu tirgu. Tomēr dažās situācijās (politisku, finansiālu, makroekonomisku faktoru vai citu iemeslu dēļ) var rasties likviditātes risks. Nepastāv nekāda iespēja droši prognozēt cenu virzību tirgus nelikvidajos periodos. Likviditāti arī samazina valsts svētku dienas dažādās valstīs, kā arī sezonālie periodi, kad tirgū samazinās pieprasījums, piemēram, vasaras beigās, Lieldienu un Ziemassvētku brīvdienų laikā.

Darījuma partnera kredītrisks — darījuma partnera risks ir katras līgumslēdzēja puses risks, ka darījumu partneris neizpildīs savas saistības.

Valsts risks — valsts risks ir vairāku risku kopums: politiskais risks, valūtas kursu režīma risks, ekonomiskais risks, valdības darbības (bezdarbības) risks.

Cenas svārstīgums — cenas svārstīgums ārvalstu valūtu tirgū ir atkarīgs no valūtu pāra. Parasti valūtas tirgus tiek uzskatīts par ārkārtīgi svārstīgu tirgu.

Atsavināšanas metodes — iespējas līgumus var pārdot ražotājam pirms to termiņa beigām.

Pienākumi un saistības — attiecas tikai uz īsajām pozīcijām. Ja iespēju līguma pircējs pieprasa iespējas izmantošanu, iespējas līguma pārdevējam ir jāpērk/jāpārdod valūta par iepriekš noteikto cenu.

Maržas prasības — attiecas tikai uz īsajām pozīcijām.

Tirdzniecības piemērs

Pieņemsim, ka ES reģistrēts uzņēmums, kas eksportē preces uz ASV un līdz ar to plāno nākotnē gūt ienākumu ASV dolāros, vēlas pasargāt sevi no valūtas kursu svārstību riska. Uzņēmumam pastāv risks, ka ASV dolāra kurss pret eiro kritīsies, taču tas būs ieguvējs, ja ASV dolāra kurss pieaugs. Ja uzņēmums vēlētos pasargāt sevi no ASV dolāra kursa krituma negatīvās ietekmes, taču saglabāt iespēju gūt peļņu ASV dolāra kursa paaugstināšanās gadījumā, tas var nolemt iegādāties ASV dolāra pārdošanas iespējas līgumu (kas dod tiesības, bet neuzliek pienākumu pārdot ASV dolārus par iepriekšnoteikto cenu). Šis darījums dod tiesības iespējas līguma pircējam (uzņēmumam) un uzliek pienākumu iespējas līguma emitentam (bankai).

Darījuma izmaksas

Ārvalstu valūtas iespējas līguma pircējam ir jāmaksā pārdevējam komisijas maksa, jeb prēmija. Banka tirgojas ar ārvalstu valūtas iespējas līgumiem savā vārdā, pamatojoties uz kotācijas pieprasījumiem (RFQ). Prēmijas ir atkarīgas no līguma termiņa un valūtu pāra.

Iespējamie negatīvie scenāriji

Ja iespēju līguma tiesības paliek neizmantotas nelabvēlīga valūtas kursa dēļ līguma termiņa beigās salīdzinājumā ar tirgū esošo kursu, iespēju līguma pircējs zaudē samaksāto prēmiju (pircēju zaudējums ir tikai prēmijas summa).

3.6.3. Procentu likmju mijmaiņas darījumi

Vispārīgs apraksts

Paredzēts privātajiem klientiem un profesionāļiem

Procentu likmju mijmaiņas darījums (IRS) ir viena veida naudas plūsmu apmaiņa pret citu. Citiem vārdiem sakot, tā ir vienošanās starp divām darījuma pusēm, kur viena nākotnes procentu maksājumu plūsma tiek apmainīta pret citu maksājumu par pamatsummu.

Procentu likmju mijmaiņa no fiksētās likmes uz mainīgo — viena darījuma puse maksā fiksēto procentu likmi un saņem mainīgo procentu likmi, savukārt otra puse rīkojas pretēji.

Procentu likmju mijmaiņa no mainīgās likmes uz fiksēto — pretējs process tam, kā gadījumā, kad notiek procentu likmju mijmaiņa no fiksētās likmes uz mainīgo.

Darbība un ienesīgums dažādos tirgus apstākļos

<i>Tirgus apstākļi</i>		<i>IRS vērtība fiksētās likmes maksātājam</i>	<i>IRS mainīgo maksātājam</i>
Izmaiņas attiecīgajai ilgtermiņa procentu likmei*	Pozitīvas	↗	
	Negatīvas	↘	

*pieņemot, ka pārējie tirgus apstākļi paliek nemainīgi un tirgū nav nekāda veida spriedzes

Vispārīgie riski

Sīkāku informāciju skatīt 2.1. punktā „Dažādu risku veidu definīcijas”

- **Cenu risks**
- **Tirgus risks**
- **Likviditātes risks**
- **Valūtas risks**
- **Procentu likmju risks**
- **Darījuma partnera kredītrisks**

Produkta specifiskie riski

Atsauces likmes risks — procentu likmju mijmaiņas darījumos var tikt izmantotas dažādas atsauces likmes. Publiski ir pieejamas un plaši izmantotas tiek LIBOR vai EURIBOR likmes, taču mēdz būt arī daudz neparastākas atsauces likmes, kuras neaprēķina katru dienu vai kuras nav publiski pieejamas.

Darījuma partnera kredītrisks — darījuma partnera risks ir katras līgumslēdzēja puses risks, ka darījumu partneris neizpildīs savas saistības. Darījuma partnera risks ir risks abām pusēm, un tas būtu jāņem vērā, izvērtējot iespējamo līgumu.

Cenas svārstīgums — IRS vērtības svārstīgums ir tieši proporcionāls attiecīgo ilgtermiņa procentu likmju svārstīgumam un IRS līguma darbības termiņam.

Atsavināšanas metodes — procentu likmju mijmaiņas līgumus var pārtraukt pirms termiņa beigām, ja abi darījuma partneri (klients un ražotājs) tam piekrīt. Procentu likmju mijmaiņas līguma priekšlaicīgas pārtraukšanas gadījumā vērtība tiek aprēķināta, izmantojot diskontētās naudas plūsmas modeli.

Maržas prasības — lai nodrošinātos pret darījuma partnera risku, klientam var prasīt iemaksāt drošības naudu. Ja IRS cena mainās par sliktu klientam, var tikt prasīta papildu drošības nauda.

Tirdzniecības piemērs

Pieņemsim, ka uzņēmums, kas saņem fiksētas naudas plūsmas summas (piemēram, ienākumu no ēku nomas), noslēdz aizdevuma līgumu ar mainīto likmi (piemēram, EURIBOR) finansējuma saņemšanai. Uzņēmums ir pakļauts procentu likmju svārstību riskam, jo, ja mainīgā likme palielināsies,

attiecīgi pieaugs arī aizdevuma izmaksas, savukārt ienākums paliks nemainīgs.

Šādos vai līdzīgos apstākļos uzņēmums var noslēgt procentu likmju mijmaiņas (IRS) līgumu, apmainot vairākus mainīgās likmes maksājumus pret fiksētās likmes maksājumiem, un tādējādi nodrošināt turpmākās naudas plūsmas. Tādā gadījumā mainīgās likmes maksājumi, ko klients saņem no Bankas saskaņā ar IRS līgumu, tiks izmantoti procentu samaksai par aizdevumu, kuram piemērota mainīgā likme, tādējādi pārvēršot uzņēmuma mainīgās likmes saistības (aizdevumu) par fiksētās likmes saistībām. IRS darījums uzliek abpusēju atbildību, kas nozīmē, ka vienai pusei (uzņēmumam) ir pienākums maksāt fiksētās procentu likmes maksājumus un bankai ir pienākums maksāt mainīgās procentu likmes maksājumus.

Darījuma izmaksas

Banka tirgojas ar IRS līgumiem savā vārdā, pamatojoties uz kotācijas pieprasījumiem (RFQ). Tādā gadījumā uzņēmums maksā tikai kotēto fiksēto procentu likmi un nav nekādu papildu izmaksu vai komisijas maksu. IRS darījumu cenas ir atkarīgas no līguma darbības termiņa, valūtas, struktūras (amortizējošā/palielinošā bilance) un darījumu partnera riska.

Iespējamie negatīvie scenāriji

IRS darījums uzliek abpusēju atbildību, kas nozīmē, ka vienai pusei (uzņēmumam) ir pienākums maksāt fiksētās procentu likmes maksājumus un bankai ir pienākums maksāt mainīgās procentu likmes maksājumus. Mainīgās procentu likmes maksājumi var palielināties vai samazināties atkarībā no mainīgās procentu likmes tirgū. Mainīgā procentu likme var būt negatīva, kas nozīmē, ka klientam būs jāmaksā gan fiksētās, GAN ARĪ mainīgās procentu likmes summas.

3.6.4. Preču mijmaiņas darījumi

Vispārīgs apraksts

Paredzēts privātajiem klientiem un profesionāļiem

Preču mijmaiņas darījums ir vienošanās, kurā abas darījuma pusēm piekrīt apmainīties ar naudas plūsmām, kas ir atkarīgas no bāzes preces cenas (fiksētas cenas apmaiņa pret mainīgo cenu un otrādi). Preču mijmaiņas darījumu parasti izmanto, lai nodrošinātos pret preces cenu izmaiņām. Preču mijmaiņas līgumus tirgo ārpus biržas (OTC). Līguma ietvaros Banka piedāvā finanšu norēķinu iespēju, bet ne bāzes preces fizisku piegādi.

Darbība un ienesīgums dažādos tirgus apstākļos

Tirgus apstākļi		Cena
Economisko notikumu attīstība saistībā ar bāzes aktīva instrumentu*	Pozitīva	↗
	Negatīva	↘
Tirgus prognozes par attiecīgā bāzes aktīva tirgus turpmāko attīstību*	Pozitīvas	↗
	Negatīvas	↘
Ziņas saistībā ar bāzes aktīva tirgu*	Pozitīvas	↗
	Negatīvas	↘
Politiskie un psiholoģiskie faktori*	Pozitīvi	↗
	Negatīvi	↘

*pieņemot, ka pārējie tirgus apstākļi paliek nemainīgi un tirgū nav nekāda veida spriedzes

Vispārīgie riski

- **Cenu risks**
- **Tirgus risks**
- **Likviditātes risks**
- **Valūtas risks**
- **Procentu likmju risks**
- **Darījuma partnera kredītrisks**

Sīkāku informāciju skatīt 2.1. punktā „Dažādu risku veidu definīcijas”

Produkta specifiskie riski

Darījuma partnera kredītrisks — darījuma partnera risks ir katras līgumslēdzēja puses risks, ka darījumu partneris neizpildīs savas saistības.

Bāzes preces risks — preču mijmaiņas vērtība ir tieši proporcionāla bāzes preču cenai, kuras ir jutīgas pret dažādiem faktoriem, piemēram, klimatiskajiem apstākļiem, ražošanas apjomu un tirgus pieprasījumu.

Cenas svārstīgums — tieši proporcionāls konkrētajai bāzes precei. Parasti preču cenas tiek uzskatītas par ārkārtīgi svārstīgām.

Atsavināšanas metodes — līgumus var izbeigt pirms to termiņa, pārdodot tos vai atpērkot no ražotāja.

Pienākumi un saistības — līguma termiņa beigās vienai no darījuma pusēm ir jāmaksā cenas atšķirība.

Nodrošinājuma prasības — lai nodrošinātos pret darījuma partnera risku, klientam var prasīt iemaksāt drošības naudu. Ja mijmaiņas cena mainās par sliktu klientam, var tikt prasīta papildu drošības nauda.

3.6.5. Nākotnes līgumi (futures)

Vispārīgs apraksts

Paredzēts privātajiem klientiem un profesionāļiem

Nākotnes līgums nozīmē standartizētas formas līgumu konkrēta bāzes aktīva (akcijas, valūtas, preces vai cita aktīva) pirkšanai un pārdošanai par iepriekš noteiktu cenu, samaksājot par to noteiktā datumā nākotnē. Nākotnes līgumus tirgo tirdzniecības vietās.

Tā kā nākotnes līgumus var tirgot ar aizņemto kapitālu, tādējādi dodot iespēju iegūt lielāku pozīciju nekā varētu ar saviem bankā pieejamiem līdzekļiem, relatīvi mazām negatīvām vai pozitīvām tirgus izmaiņām var būt ļoti būtiska ietekme uz jūsu ieguldījumu. Līdz ar to darījumiem ar nākotnes līgumiem ir salīdzinoši augsta riska pakāpe. Tas dod iespēju iegūt diezgan lielu peļņu, pat ja ieguldītā summa ir salīdzinoši maza. Ja jūsu kopējais risks maržinālās tirdzniecības darījumos pārsniedz jūsu ieguldīto summu, jūs riskējat zaudēt vairāk nekā savu ieguldījumu.

Darbība un ienesīgums dažādos tirgus apstākļos

Tirgus apstākļi		Cena
Ekonomisko notikumu attīstība saistībā ar bāzes aktīva instrumentu*	Pozitīva	↗
	Negatīva	↘
Tirgus prognozes par attiecīgā bāzes aktīva tirgus turpmāko attīstību*	Pozitīvas	↗
	Negatīvas	↘
Ziņas saistībā ar bāzes aktīva tirgu*	Pozitīvas	↗
	Negatīvas	↘
Politiskie un psiholoģiskie faktori*	Pozitīvi	↗
	Negatīvi	↘

*pieņemot, ka pārējie tirgus apstākļi paliek nemainīgi un tirgū nav nekāda veida spriedzes

Vispārīgie riski

Sīkāku informāciju skatīt 2.1. punktā „Dažādu risku veidu definīcijas”

- **Cenu risks**
- **Tirgus risks**
- **Likviditātes risks**
- **Valūtas risks**
- **Procentu likmju risks**

Produkta specifiskie riski

Bāzes aktīva risks — riski, kas raksturīgi bāzes aktīvu instrumentiem, attiecas arī uz nākotnes līgumiem. Sīkāku informāciju skat. bāzes aktīva riska aprakstā.

Aizņemtā kapitāla risks — aizņemtie līdzekļi palielina no ieguldījumiem iegūstamās peļņas un arī zaudējumu iespējas. Piemēram, 1:10 ieguldījuma proporcija pret aizņemtajiem līdzekļiem var dot

desmitkārtīgu peļņu vai zaudējumus salīdzinājumā ar ieguldīto summu. Ieguldot 1000 EUR un pie nosacījuma, ka instrumentam ar 1:10 aizņemto līdzekļu īpatsvaru vērtība pieaug vai kritas par 10%, rezultātā tiks iegūta 100% kapitāla pieaugums vai 100% zaudējums. Līdz ar to pastāv iespēja, ka veiktais ieguldījums būs pielīdzināms nullei. Ja šajā piemērā ieguldījuma vērtība samazinātos par vairāk nekā 10%, mēs zaudētu vēl lielāku summu nekā ieguldīts, tādējādi mums būtu jāmaksā bankai, lai nosegtu zaudējumu summu, kas pārsniedz mūsu ieguldīto kapitālu.

Nodrošinājuma risks — maržinālā tirdzniecība prasa regulāri sekot līdzi tirgus norisēm un noteikt nodrošinājuma prasības. Ja klients savlaicīgi nenodrošina atbilstošā nodrošinājuma summas, banka var aizvērt klienta atvērtās pozīcijas.

Neierobežotu zaudējumu risks — noteiktos tirgus apstākļos klients var ciest zaudējumus un tam būs jāmaksā bankai, lai nosegtu zaudējumu summu, kas ievērojami pārsniedz klienta kapitālu.

Cenas svārstīgums — daudzu dažādo bāzes aktīvu un to atšķirīgās likviditātes dēļ nākotnes līgumu cenas svārstīgums katram šādam nākotnes līgumam būtiski atšķirsies, taču tiek uzskatīts, ka vispārējais nākotnes līgumu cenas svārstīgums ir ļoti augsts.

Atsavināšanas metodes — no nākotnes līgumu pozīcijas var iziet, tikai veicot pirkšanas vai pārdošanas darījumu (atkarībā no tā, vai sākotnējā pozīcija bija īsā vai garā). Tā kā nākotnes līgumus tirgo tirdzniecības vietās, to tirdzniecība notiek tikai attiecīgās biržas darba laikā. Noteiktos tirgus apstākļos, kad ir ļoti zema likviditāte un tirgū nav pircēju vai pārdevēju, nebūs iespējams iziet no pozīcijas līdz brīdim, kamēr neuzlabosies tirgus situācija.

Pienākumi un saistības — ja cena mainās par sliktu klientam, jāiesniedz papildu nodrošinājums, lai izpildītu nodrošinājuma prasības, jo pretējā gadījumā atvērtās pozīcijas tiks slēgtas.

Nodrošinājuma prasības — birža, kura tirgo nākotnes līgumus, nosaka nodrošinājuma prasības kā fiksēto, nevis procentuālo summu individuāli katram nākotnes līgumam. Piemēram, E-mini S&P 500 (dolāru) nākotnes līgumam, kuram pie tirgus cenas 2 500 USD nominālā vērtība ir 125 000 USD, nodrošinājuma prasība ir 4 500 USD par katru līgumu, tādējādi iegūstot nodrošinājuma prasību 3,6%.

3.6.6. Cenu starpības līgums (CFD)

Vispārīgs apraksts

Paredzēts privātajiem klientiem un profesionāļiem

Cenu starpību līgums (CFD) nozīmē vienošanos starp divām darījuma pusēm, t.i. pircēju un pārdevēju, saskaņā ar kuru viena no darījuma pusēm maksā starpību starp bāzes aktīva pašreizējo cenu un tā sākotnējo cenu tajā dienā un laikā, kad tika noslēgts darījums.

CFD ir atvasinātais finanšu instruments, kura cenu var atvasināt no akcijām, akciju indeksiem, preču cenām vai citiem finanšu instrumentiem (bāzes aktīviem). CFD ir piemērota alternatīva tiešiem ieguldījumiem bāzes aktīvā (akcijās, preču nākotnes līgumos), par cik CFD cena svārstās tieši tāpat kā bāzes aktīvu cena. Ieguldītājs iegūst tādu pašu rezultātu (pozitīvu vai negatīvu) kā ieguldītājs, kurš iegulda līdzekļus attiecīgajā bāzes aktīvā. Taču atšķirībā no akcijām CFD nedod īpašumtiesības vai balsstiesības attiecībā uz emitētajām akcijām. Vēl bez iepriekšminētajiem riskiem CFD ir tādi paši riski kā akcijām un nākotnes līgumiem.

Darbība un ienesīgums dažādos tirgus apstākļos

Tirgus apstākļi		Cena
Economisko notikumu attīstība saistībā ar bāzes aktīva instrumentu (kas specifiska uzņēmumam vai bāzes aktīva instrumentam)*	Pozitīva	↗
	Negatīva	↘
Tirgus prognozes par uzņēmuma/nozares/ekonomikas turpmāko attīstību kopumā*	Pozitīvas	↗
	Negatīvas	↘
Akciju tirgus vispārējā attīstība*	Pozitīva	↗
	Negatīva	↘
Politiskie un psiholoģiskie faktori*	Pozitīvi	↗
	Negatīvi	↘

*pieņemot, ka pārējie tirgus apstākļi paliek nemainīgi un tirgū nav nekāda veida spriedzes

Vispārīgie riski

- **Cenu risks**
- **Tirgus risks**
- **Likviditātes risks**
- **Valūtas risks**
- **Procentu likmju risks**
- **Darījuma partnera kredītrisks**

Sīkāku informāciju skatīt 2.1. punktā „Dažādu risku veidu definīcijas”

Produkta specifiskie riski

Bāzes aktīva risks — riski, kas raksturīgi bāzes aktīvu instrumentiem, attiecas arī uz CFD līgumiem. Sīkāku informāciju skat. bāzes aktīva riska aprakstā.

Aizņemtā kapitāla risks — aizņemtie līdzekļi palielina no ieguldījumiem iegūstamās peļņas un arī zaudējumu iespējas. Piemēram, 1:10 ieguldījuma proporcija pret aizņemtajiem līdzekļiem var dot desmitkārtīgu peļņu vai zaudējumus salīdzinājumā ar ieguldīto summu. Ieguldot 1000 EUR un pie nosacījuma, ka instrumentam ar 1:10 aizņemto līdzekļu īpatsvaru vērtība pieaug vai kritas par 10%, rezultātā tiks iegūta 100% kapitāla pieaugums vai 100% zaudējums. Līdz ar to pastāv iespēja, ka veiktais ieguldījums būs pielīdzināms nullei. Ja šajā piemērā ieguldījuma vērtība samazinātos par vairāk nekā 10%, mēs zaudētu vēl lielāku summu nekā ieguldīts, tādējādi mums būtu jāmaksā bankai, lai nosegtu zaudējumu summu, kas pārsniedz mūsu ieguldīto kapitālu.

Nodrošinājuma risks — maržinālā tirdzniecība prasa regulāri sekot līdzi tirgus norisēm un noteikt nodrošinājuma prasības. Ja klients savlaicīgi nenodrošina atbilstošā nodrošinājuma summas, banka var aizvērt klienta atvērtās pozīcijas.

Neierobežotu zaudējumu risks — noteiktos tirgus apstākļos klients var ciest zaudējumus un tam būs jāmaksā bankai, lai nosegtu zaudējumu summu, kas ievērojami pārsniedz klienta kapitālu.

Darījuma partnera kredītrisks — risks, ka Klients var ciest zaudējumus, ja darījuma partneris, kas emitējis CFD, nespēj pildīt savas saistības vai pārkāpj savu saistību izpildi.

Īsās pārdošanas risks — dažiem CFD var tikt piemērota īsā pārdošana. Ja CFD ir grūti aizņemties, klientam būs jāsedz aizņemšanās izmaksas. Ja klientam ir atvērta īsā pozīcija un šajā laikā tiek izmaksātas dividendes un citi maksājumi, klients ir atbildīgs par šādu maksājumu veikšanu uzņēmumam, no kura tas ir aizņēmis šādu instrumentu.

Cenas svārstīgums — daudzu dažādo bāzes aktīvu un to atšķirīgās likviditātes dēļ CFD līgumu cenas svārstīgums katram šādam CFD līgumam būtiski atšķirsies.

Atsavināšanas metodes — no CFD līgumu pozīcijas var iziet, tikai pērkot vai pārdodot (atkarībā no tā, vai sākotnējā pozīcija bija īsā vai garā) ražotājam.

Pienākumi un saistības — maržinālā tirdzniecība ļauj ieguldītājiem pirkt un pārdot aktīvus, kuru vērtība ir lielāka nekā to kontā pieejamie naudas līdzekļi. Maržinālā tirdzniecība rada augstas pakāpes risku jūsu kapitālam, kur pastāv iespēja zaudēt vairāk nekā savu sākotnējo ieguldījumu.

Nodrošinājuma prasības — nodrošinājuma prasības dažādiem CFD līgumiem ir atšķirīgas. Piemēram, ja indeksētajiem CFD līgumiem nodrošinājuma prasība ir 10%, tas nozīmē, ka mums kontā ir jābūt vismaz 10% no tirdzniecības darījumu nominālvērtības, lai atvērtu un turētu šādu ieguldījumu pozīciju. Turklāt, ja tiek prognozētas izmaiņas tirgus situācijā vai tuvojas kāds notikums, kas, iespējams, varētu pastiprināt cenu svārstīgumu, banka var noteikt lielākas nodrošinājuma prasības. Lielākas nodrošinājuma prasības attieksies arī uz atvērtajām pozīcijām, līdz ar to ieguldītājiem var tikt uzlikta prasība iemaksāt kontā vairāk naudas līdzekļus, lai saglabātu atvērtās pozīcijas.

Finanšu instrumenta sastāvdaļas — CFD līgumu cena svārstās tieši tāpat kā bāzes aktīva cena. Ieguldītājs iegūst tādu pašu rezultātu (pozitīvu vai negatīvu) kā ieguldītājs, kurš iegulda līdzekļus attiecīgajā bāzes aktīvā, kas nozīmē, ka uz CFD līgumiem attieksies visi bāzes aktīva riski.

4. MARŽINĀLĀ TIRDZNICĪBA (TIRDZNICĪBA AR AIZŅEMTIEM LĪDZEKĻIEM)

Maržinālā tirdzniecība jeb tirdzniecība ar aizņemtiem līdzekļiem (kredītplecū) ļauj ieguldītājam iesaistīties finanšu instrumentu tirdzniecībā, neesot visas darījumā iesaistītās naudas summas

īpašniekam. Pietiek ar to, ka ieguldītājs nodrošina Bankai salīdzinoši mazu nodrošinājumu (fondi, vērtspapīri u.c.). Nodrošinājuma summa tiek turēta īpašā nodrošinājuma kontā, kas atvērts Bankā, un tā kalpo kā nodrošinājums Bankai. Banka atgriež nodrošinājuma kontā pieejamos naudas līdzekļus tikai pēc tam, kad tā ir pārliecinājusies, ka ieguldītājs ir izpildījis saistības attiecībā uz noslēgtajiem maržinālās tirdzniecības darījumiem. Maržinālās tirdzniecības gadījumā finanšu instrumenti netiek piegādāti to dzēšanas termiņa brīdī, t.i. attiecīgā darījuma puse tikai iekasē cenas atšķirību.

Aplūkosim, piemēram, tirdzniecību valūtas tirgū (FOREX). Ja nodrošinājuma prasība noteiktam valūtu pārim ir 1%, ieguldītāja, kas vēlas pirkt vai pārdot 100 000 valūtas vienības, nodrošinājuma kontā jābūt vismaz 1000 valūtas vienībām. Šajā gadījumā ieguldītājs var izmantot kredītlecu 1/100.

Maržinālā tirdzniecība ir saistīta gan ar iespēju gūt milzīgi lielu peļņu, gan ciest ievērojamus zaudējumus salīdzinājumā ar kapitāla ieguldījumiem. Maržinālā tirdzniecība rada augstu riska pakāpi gan pircējiem, gan pārdevējiem neatkarīgi no bāzes aktīva kategorijas. Ja tirgus cenas attīstās virzienā, kas pretēja ieguldītāja pozīcijām, ieguldītājs var ne tikai zaudēt sākotnējo ieguldījumu, bet arī iekļūt ievērojamos parādos.

Maržinālā tirdzniecība prasa uzmanīgu un regulāru tirgus un uzraudzību un nodrošinājuma izlietojumu. Ja darījuma vērtība mainās, ieguldītājs var saņemt pieprasījumu papildināt tirdzniecības kontu (*margin call*). Ja ieguldītājs neizpilda pieprasījumu papildināt tirdzniecības kontu, ieguldītāja pozīcijas tiek slēgtas un attiecīgi rodas zaudējumi.

5. AR TIRDZNICĪBAS SISTĒMĀM SAISTĪTIE RISKI

Mūsdienās visas tirdzniecības sistēmas vairāk vai mazāk ir datorizētas, proti, rīkojumu iesniegšana, reģistrācija un izpilde, kā arī citas nepieciešamās darbības tiek veiktas elektroniski. Tāpat kā citu elektronisko sistēmu gadījumā arī šādas tirdzniecības sistēmas darbība var tikt īslaicīgi pārtraukta sakarā ar iemesliem, ko Banka nespēj kontrolēt. Līdz ar to rīkojumu izpilde var tikt uz laiku pārtraukta, tie var tikt izpildīti tikai daļēji, kā arī ieguldītājs var nesaņemt būtisku informāciju reālajā laikā. Ja ieguldītājs cieš zaudējumus šāda veida darbības pārtraukumu dēļ, tas var atgūt tikai ierobežotu zaudējumu summu, kuras precīzu apmēru nosaka Banka, pārējie tirgus starpnieki vai birža.

6. AR DARĪJUMIEM ĀRVALSTU TIRGOS SAISTĪTIE RISKI

Ārvalstu tirgus regulē attiecīgās uzraudzības iestādes, kuru prasības var atšķirties no Latvijā spēkā esošajām normatīvajām prasībām. Līdz ar to ieguldītāju aizsardzība var ievērojami atšķirties no Latvijā noteiktā aizsardzības līmeņa. Attiecīgi ieguldītājiem var rasties papildu zaudējumi atšķirīgo prasību dēļ.

7. BRĪDINĀJUMS PAR IESPĒJAMO PEĻŅU NO ATSEVIŠĶIEM FINANŠU INSTRUMENTIEM

Tie finanšu tirgi, kuri darbojas pēc principa, ka vienu ieguldītāju peļņu nosedz no citu ieguldītāju zaudējumiem (t.i. nulles iznākuma princips), nespēj nodrošināt kapitāla pieaugumu visiem tirgus dalībniekiem. Kopējā ieguldītā kapitāla vērtība nemainās, taču tiek vienmērīgi sadalīta starp tirgus dalībniekiem (izņemot komisijas maksas, kas tiek samaksātas starpniekiem). Starp tiem ir valūtas, iespēju līgumu un nākotnes līgumu tirgi. Sagaidāmā peļņa šādos tirgos ilgtermiņa perspektīvā ir tuvu nullei.

8. AR FINANŠU INSTRUMENTU NODROŠINĀJUMU UN AIZŅEMTO LĪDZEKĻU IEGULDĪŠANU SAISTĪTIE RISKI

Tirgus risks: finansējot ieguldījumus vai to daļu ar līdzekļiem, kas aizņemti no trešajām pusēm, rodas risks zaudēt ne tikai savus naudas līdzekļus un aizņemto kapitālu, kas novirzīts attiecīgajiem ieguldījumiem, bet arī ciest papildu zaudējumus saistībā ar aizņemtajiem līdzekļiem, piemēram, maksāt procentus par aizdevumu.

Procenti: par aizņemtiem līdzekļiem parasti ir jāmaksā noteikti procenti. Līdz ar to ieguldītājs var zaudēt daļu ieguldīto naudas līdzekļu un/vai tam var rasties papildu zaudējumi, ja peļņa no kapitāla ieguldījuma ir mazāka nekā procenti, kas jāmaksā par aizdevumu.

Nodrošinājuma vērtības risks: iekļāto finanšu instrumentu tirgus vērtība var ievērojami svārstīties. Ja iekļāto finanšu instrumentu vērtība samazinās, kreditors var pieprasīt nodrošinājuma palielināšanu, iemaksājot papildu skaidras naudas līdzekļus vai nodrošinot ar citiem tam pieņemamiem finanšu instrumentiem. Ja nodrošinājums netiek palielināts noteiktajā laikā (kas var būt 1 darba diena), kreditors ir tiesīgs izbeigt aizdevuma līgumu un nosegt aizdevuma summu no līdzekļiem, kas iegūti, pārdodot iekļātos finanšu instrumentus/debitējot kontā pieejamos naudas līdzekļus. Ja naudas līdzekļi, kas saņemti no finanšu instrumentu pārdošanas/kontā pieejamo naudas līdzekļu debitēšanas, nav pietiekami aizdevuma, procentu un citu maksājamo summu noseģšanai, ieguldītājam ir pienākums nosegt nesamaksāto parāda summu.

Nemot vērā iepriekšminēto, strauja finanšu instrumentu tirgus vērtības krituma gadījumā ieguldītājs var zaudēt ne tikai ieķīlātos finanšu instrumentus, bet arī citus papildus naudas līdzekļus. Ieķīlātā instrumenta vērtības risks ir īpaši būtisks tajā gadījumā, kad tiek ieķīlāti nelikvīdi finanšu instrumenti, jo to tirgus vērtība var ievērojami svārstīties. Ekonomikas un tirgus nozarē repo darījumi nozīmē aizdevumus, ieķīlājot finanšu instrumentus, kuros no ieguldītāja nopirktie finanšu instrumenti kalpo kā aizdevuma nodrošinājums.